İslam Güneşi ve Avrupa'nın Karanlık Çağı

Yayınlanma Tarihi: 27.05.2026

Orta Çağ, Avrupa tarihinde yaklaşık olarak 5. yüzyıldan 15. yüzyıla kadar süren ve Batı Roma İmparatorluğu'nun yıkılışından Rönesans'ın başlangıcına kadar olan dönemi kapsar. Orta Çağ boyunca Avrupa, siyasi istikrarsızlık, ekonomik gerileme, savaşlar ve salgın hastalıkların gölgesinde kalmıştır. Bu dönemde toplumlar, kilise ve feodal beylerin egemenliği altında yaşıyordu.

7. yüzyılın başında İslam dini Mekke'de doğmuş ve kısa sürede dünyaya yayılmıştır. 8. ve 14. yüzyıllar arasında İslam dünyası astronomi, matematik, tıp ve felsefe gibi bilimlerde ilerlemiştir. Bu gelişmeler çeşitli yollarla Avrupa'ya intikal etmiştir. Bunun sonucunda Orta Çağ karanlığında olan Avrupa aydınlanmıştır. Bu durumu ünlü Bilim Tarihçisi Fuat Sezgin şöyle ifade etmektedir: "Batı Uygarlığı, İslam Medeniyetinin çocuğudur."

Avrupa'nın Karanlık Çağ Dönemi

Karanlık Çağ; Orta Çağ'da Avrupa'da yaşanan bir dönemi ifade etmek için kullanılır. Bu dönem, MS 476 yılında Roma İmparatorluğu'nun yıkılışıyla başlamış ve MS 1453 yılına kadar devam etmiştir.

Karanlık Çağ’da, bilim ve sanat alanlarında gelişmeler durmuş ve hatta gerilemiştir. Toplum yönetiminde otoriter rejimler hâkim olmuştur. Yaşanan olumsuzlukların yanı sıra birçok hastalık salgınları ortaya çıkmış ve milyonlarca kişiyi etkilemiştir. ‘’Karanlık Çağ’’ terimi, bu dönemde meydana gelen olumsuz etkilerin neden olduğu “karanlık” ortamdan dolayı kullanılmıştır. Karanlık Çağ’ın sona ermesi, Orta Çağ Avrupa’sında Rönesans ve Reform hareketlerinin başlamasıyla birlikte, bilim ve sanat alanlarında yeniden canlanma ve ilerleme yaşanmasıyla mümkün olmuştur.

On dördüncü yüzyılda yaşamış İtalyan bir şair ve bilgin olan Francisco Petrarch (1304,1374), Roma İmparatorluğu'nun Çöküşü (476) ile kendi yaşadığı zaman arasında geçen süreyi Karanlık Çağ olarak adlandırmıştır. Petrarch, klasik öğretinin yok oluş sebebi ile Karanlık çağların entelektüel açıdan karanlık bir dönem olduğunu düşünmüştür. Bu fikrin daha sonradan tarihçiler tarafından ele alınmasıyla Karanlık Çağ terimi yerini Orta Çağ terimine bırakmıştır. Buna göre, Orta Çağ'ın, Avrupa'nın, beşinci yüzyıldaki antik dönemi ile klasik öğretinin yeniden doğduğu on beşinci ile on altıncı yüzyıldaki Rönesans'ı arasında geçen süreyi kapsadığını söyleyebiliriz.

Karanlık Çağda Yaşanan Olaylar

Avrupa’da Karanlık Çağ olarak adlandırılan dönemde, birçok olumsuz olay gerçekleşmiştir. Bu olayları şöyle sıralayabiliriz:

<u>Roma İmparatorluğu’nun yıkılışı</u>

MS 476 yılında, Roma İmparatorluğu’nun batı bölümü yıkılmış ve bu Avrupa’da büyük bir kargaşa ve kaosa yol açmıştır. İnsanlık tarihinde parlak bir sayfa teşkil eden Akdeniz-Roma medeniyeti, doğudan gelen savaşçı kabileler tarafından ortadan kaldırıldı. Sonuçta, Avrupa, bu devrin başlarında gerçek bir karanlığa gömüldü.

Göçebe saldırıları

Karanlık Çağ döneminde, çeşitli savaşçı gruplarının Avrupa'da saldırıları gerçekleşmiştir. Bu saldırılar, Avrupa'nın batısında yoğunlaşmıştır ve birçok kent yerle bir olmuş ve yıkılmıştır.

Batı Roma'nın yıkılışından sonra Avrupa'da kalan hâkim güç kilise idi. Bu hâkimiyet Orta Çağın sonuna kadar artarak devam etti ve sonra yavaş yavaş etkisi azaldı. Kavimler Göçü ile Avrupa içlerine yerleşmeye başlayan barbar denilen Cermen kökenli halklar Roma'nın izniyle askeri hizmet karşılığında topraklarına zaten yerleşmişlerdi. Roma ordusunda görev yapan Cermen komutanlar zamanla yükseldiler ve Roma'nın gücünün iyice zayıflaması ile etkinlikleri arttı. İmparatorluğun yıkılmasından sonra ise yerleştikleri topraklarda kendi idari sistemlerini kurdular. Bu halkların en başarılısı Franklardır. Yerleştikleri topraklara o dönemde Frankia, bugün Fransa adı verilmektedir.

Bilim ve sanat alanlarında gerileme

Karanlık Çağ döneminde, bilim ve sanat alanlarında önemli gerilemeler yaşanmıştır. Bu dönemde, eski Yunan ve Roma bilgi birikimine ulaşma imkânı azalmıştır. Bu durumda bilim ve sanat alanlarında ilerlemeler engellenmiştir.

Engizisyon mahkemeleri, birçok bilim insanını ve filozofu, Hristiyanlığa aykırı davrandıkları gerekçesiyle yargılamış ve içlerinden bazılarını ölüme mahkum etmiştir. Bu da Avrupa'da felsefenin ve bilimin gelişmesine engel olmuştur. Galileo Galilei, kendi yaptığı teleskopla araştırma yapmış ve araştırmalarının sonunda dünyanın şeklinin düzgün bir küre değil kutuplarda basık bir yapıda (geoit) olduğunu ispatlamıştır. Kilise inancına aykırı olarak dünyanın döndüğünü iddia eden Galilei, engizisyon mahkemeleri tarafından yargılanmış, daha sonra geri adım atmak zorunda kalmıştır.

Karanlık çağda, birçok kitabın basılması ve okunması yasaklanmıştır. Özellikle kilise aleyhinde yazılan kitapların yazarları tutuklanmış ve asılarak idam edilmiştir. Bu da uzun yıllar boyunca Avrupa'nın bilim, kültür ve sanat alanında ilerleme kaydedememesine neden olmuştur.

Ayrıca Orta Çağ'da, eğitim ve bilgiye erişim son derece sınırlıydı. Eğitim sistemi, kilise ve manastırların kontrolü altındaydı ve yalnızca din adamları ve soyluların

çocukları eğitim alabiliyordu. Orta Çağ eğitimi, dini metinlerin ezberlenmesini ve Latince dilinin öğrenilmesini amaçlıyordu. Bilim, felsefe ve sanat gibi alanlarda ise bariz bir ilerleme kaydedilmemişti. Bu dönemde, insanların okuma ve yazma oranı düşük olmuş ve bu da entelektüel gelişmeyi sınırlamıştır. Ayrıca, bu dönemde kültürel faaliyetler de azalmıştır.

Otoriter yönetimler

Karanlık Çağ döneminde, toplumlarda otoriter yönetimler hâkim olmuştur. Bu dönemde, yöneticiler genellikle kendi çıkarlarını ön planda tutmuşlar ve halkın çıkarlarını gözetmemişlerdir. Bu dönemde egemen olan güç kilise ve ruhban sınıfıydı. Ruhban sınıfının başı olan Papa, kraldan daha yetkiliydi. Ülkenin yönetimine dair en kritik kararlar bile Papa tarafından alınırdı.

Feodalite ile yönetilen ülkelerde ruhban sınıfından sonra en imtiyazlı sınıf şövalyelerdi. Savaşlarda üstün başarı gösteren şövalyeler bizzat kral ve Papa tarafından ödüllendirilirdi.

Bu çağda Avrupa'da dini yönetimler, yani kilise, büyük ölçüde bölgeyi etkisi altında tutmaktaydı. Kiliseler toplumu kendi istediklerine göre şekillendirmekte, bilimi, sanatı ise büyük ölçüde kısıtlamaktaydı. Bu nedenle bu çağda Avrupa bilim, teknoloji, tıp ve sanat gibi birçok alanda İslam coğrafyasından geride kalmıştır.

En etkin güç kilise olduğu için halklar kilise ile iyi geçinmek zorunda kaldılar. Bu da Kilisenin halklarına söz dinletebilmesi ve meşruiyet sahibi olabilmesi için gerekliydi. Hatta zamanla başa geçen krallar en yüksek dini lider olan papadan onay almak zorunda kaldılar. Bu uygulama tüm çağ boyunca sürdü ve zaman zaman papa-imparator çekişmelerine neden oldu.

Veba Salgını

Milyonlarca kişinin ölümüyle sonuçlanan Justinianus Veba Salgını da bu dönemin Karanlık Çağ olarak nitelendirilmesinde etkili olmuştur. O zamana kadar dünya tarihinde görülmüş en büyük salgın olan Justinianus Salgını, 1. Veba Salgını olarak bilinir. 541 yılında gerçekleşen Avrupa nüfusunun yaklaşık %30'u ölmüştür. Veba 8. yüzyıla kadar periyodik olarak geri döndü. 700 yıl sonra ortaya çıkan 2. büyük veba salgınında ise ölen kişi sayısı 100 milyona yakındır.

İnsanlık tarihinde en fazla ölüme sebep olan veba salgınının, 75-150 milyon kişinin vefat etmesine sebep olduğu tahmin edilir. Fakat bu salgın, insanlara vurmadan önce hayvanları etkisi altına almış ve Avrupa'da iki büyük kıtlığa neden olmuştur.

Bunun ardından vebanın insanlara bulaşması ile Avrupa'nın birkaç yüz yıl ancak toparlanabileceği bir can kaybına sebep oldu. Dolayısıyla bu salgından en çok etkilenen de Avrupa halkı oldu. Bu halk, ne yazık ki, salgınla mücadele için sağlık ve bilim konusunda bilgi sahibi değildi. Bu nedenle de salgına yenik düştü. Sonuçta lağım fareleri ile taşınan pireler sayesinde bulaşan veba virüslerine karşı hiçbir çözüm bulunamadı.

Ayrıca karantina bilgisine de sahip değillerdi. Halk, veba salgınından korkup enfekte olduğunu bile bilmeden bulunduğu yeri terk ediyordu. Böylece salgın kısa sürede tüm kıtada etkisini göstermişti. Arabalar ile taşınan sayısız cesetler ve sokaklardaki ölü bedenler, dönemin Avrupa'sında alışılagelmiş bir durum hâline gelmişti. Üstelik cesetleri yakmak da salgından korunmanın bir yolu olarak kabul ediliyordu.

Belli bir süre sonra veba bitmiş olsa da Avrupa, karanlıktan çıkamadı. Vebanın getirdiği ölümler sebebiyle baş gösteren iş gücü kaybı, Avrupa halkının refahını tamamen düşürdü. Bu salgın Avrupa'nın ekonomik ve sosyal yapısını büyük ölçüde bozmuş ve insanları büyük bir karamsarlığa sürüklemiştir.

Cadılık

Orta Çağ'da, bilgisizliğin ve batıl inançların yaygın olduğu bir dönemde, "cadı avı" adı verilen korkunç bir uygulama başlamıştır. Özellikle kadınlar, şeytanla işbirliği yapmakla ve büyücülükle suçlanarak işkence görmüş ve öldürülmüştür. Orta Çağ toplumunda, hastalıklar, doğal afetler ve diğer felaketlerin nedeni olarak cadılar görülmüş ve bu durum, cadı avının yaygınlaşmasına yol açmıştır.

Kilise öğretilerine karşı gelenler cadı olarak tanımlanıyordu. Nadir olarak aralarında erkek ve çocuklar olsa da özellikle kadınlara karşı cadılık algısı üzerinden bir politika yürütülüyordu. Bu durum, kadınlar ve çocukların zayıf varlıklar olarak görülmesinden kaynaklanıyordu.

Cadı yargılamalarında üç aşama olurdu. İlk iki sorgulama, cadının şeytanla ilişkiye girdiğini itiraf etmesi için yapılırdı. Üçüncüsü ise ayrıntılı sorgulama olup suçu itiraf edene kadar çeşitli işkenceler yapılırdı. Son olarak da ruh ve beden arasındaki ilişki sonlandırılırdı. Çünkü cadılar, ruh ve beden anlayışına çok önem verirlerdi.

Kadınları cadı yargılamalarında başrolde olmalarının nedeni, kadınların Ortaçağ'da bütün kötülüklerin sebebi olarak görülmesidir. Çünkü kadın, aldatıcı ve baştan çıkarıcı bir özelliğe sahiptir. O dönemde kadına bakış açısı, bunu göstermektedir. Tahrif edilmiş İncil ve Tevrat'ta kadınların varlık olarak küçük görülmesi ile ilgili geçen bölümler bu anlayışa dayanak olarak kabul edilmiş ve abartılmıştır.

İnsanlık tarihi boyunca insanların maruz kaldığı belki de en zalimce olay cadı avcılığıdır. Orta Çağ'da Avrupa'nın pek çok bölgesinde batıl inanç kaynaklı sihir ve büyünün varlığına inanılıyordu. Cadı kavramı, büyü ve sihir yaparak gücünü kötüye kullanan kişileri tanımlamak için kullanılırdı. Bu kişilerin çoğu toplumun en zayıf halkası olarak görülen kadınlardan oluşurdu. Bir hayal ve mitolojinin ürünü olan cadı kavramı zamanla değişime uğrayarak zalimce bir felakete dönüşmeye başladı. İnsanlar bir ihbarla cadı olarak damgalanmakta ve ölüme mahkum edilmekteydi.

Kilise ve halk batıl inancın da ötesinde sapkınlık derecesine ulaşan bir teolojik düşünceden besleniyordu. 15. yüzyılda cadı olarak damgalananlar gücünü şeytandan alan sapkın bir tarikatın üyeleri olarak kabul edildiler. Her türlü kötülüğün sebebi olan "cadılar" şiddet yoluyla bastırılması gereken gerçek bir tehdit olarak görülüyordu. Aslında bu, Orta Çağ'ın her türlü toplumsal ve siyasal itaatsizliğini bastırmak için kullanılan bir vasıta idi. Kilise de bu konuda siyasal otoriteyle iş birliği yapıyordu. Bu nedenle "cadı"lar artık her türlü başkaldırmanın simgesi oldu ve avlanmaları gerektiği topluma kabul ettirildi. Ayrıca cadılar; mevsime bağlı kıtlık, hayvan ölümleri, kaybedilen savaşlar gibi toplumda akla gelebilecek her kötü olayın sebebi olarak gösterildi.

1320 yılında Papa XXII. John'un Engizisyona cadıları yargılama izni vermesinin ardından kilisenin insanlar üzerindeki baskısı daha acımasız olmaya başladı. 15. yüzyılın sonlarında gelindiğinde, cadılar dinin karşısında yer alan ve her türlü şiddeti hak eden hedefler oldu. Şeytanın dünyadaki temsilcileri olarak kabul edilen bu kişiler, toplu olarak katledilmeye başlandı. Tarihçiler katledilen insan

sayısının 100 bin gibi bir sayıya ulaştığını belirtirken bu kişilerin %80'inin kadın olduğunun altını çiziyor. Din adamlarına göre cadıların kadın olmasının oldukça basit bir sebebi vardı: Havva yasak elmayı yiyerek bütün kötülüklerin anası olmuş ve cennetten kovulmuştu. O zaman kadınlar erkeklere nazaran şeytana daha kolay kanıyordu. Bu nedenle Orta Çağ'ın tipik cadı figürü yoksul, 40-60 yaş arası, dul kadınlardı. Cadılıkla suçlanan erkekler ise çoğunlukla bu kadınların eşi ya da çocuğuydu.

Cadı avı ilk başladığı yıllarda ebeler ve şifacı kadınlar mutlak hedef olarak seçilmişti. Doktorların olmadığı yerleşim yerlerinde şifa dağıtmaya çalışan, bitkilerin iyileştirici gücünden yararlanan ve kadınlara doğum yaptıran kişiler cadı olarak suçlanmaya başladı. Bu kişileri tutuklamak ve ceza vermek için tek bir kişinin kiliseye ihbarda bulunması yeterliydi. İhbar edilen kişinin cadı olduğunu ispatlamak için çeşitli testler uygulanırdı. Bunlardan en ilginci ise kanama testiydi. Cadılar şeytanın yer yüzündeki temsilcisi olduklarına göre vücuduna ne yapılırsa yapılsın kanama olmaması gerekirdi. Bu düşünce temel alınarak cadı olarak damgalanan kadınların tüm vücuduna iğne batırılırdı. Bu test oldukça uzun bir işkencenin ardından sonuçlandırılırdı. Artık bağırmaya dahi gücü kalmayan kadınların kanı çekilir en sonunda kan gelmiyor denilerek cadı olduğu ispatlanmış olurdu.

Din adamları, cadılıkla suçlananların halka açık mahkemeler önünde savunma yapmasını zorunlu kılıyordu. Fakat bu yargılamaların neredeyse tamamı ölüm cezasıyla sonuçlanıyordu. İhbar edilen ve suçlu bulunan kişiler özellikle halka açık yerlerde cezalandırılıyordu. Bu nedenle Avrupa'nın neredeyse her köyünde cadılar için bir yakılma alanı kurulmuştu.

Aslında kilise, mahkemeleri sadece dini sebeplerle düzenlemiyordu. İşin içine artık maddiyat da dahil olmuştu. Cadı avı sonrası cadı ilan edilen kişilerin yakıldığı odunların ve bağlandıkları iplerin parası yine kendilerinden alınırdı. Maddi olarak iyi durumda olan bir cadı cezalandırıldıktan sonra kilise yetkilileri onun mirasını sahiplenir çeşitli ziyafetler düzenlerdi. Geri kalan miras ise kilise ve hâkim arasında bölüştürülürdü. Para uğruna yapılan asılsız kampanyalar öyle bir noktaya vardı ki, 17. yüzyılda bu durum toplumsal ve dinsel bir histeri boyutuna ulaştı.

Şifacı kadınların tıp bilgisi de onların yakılmalarıyla birlikte kül olup gitmişti. Bunun sonucunda Avrupa uzun yıllar sürecek olan salgın hastalıklarla artık mücadele edemez hale geldi. Böylece cadıların ölüm fermanını imzalayanlar

salgın hastalıklara kurban gitmeye başlamıştı. Bu durumu ilk fark eden İngiltere oldu. 1736 yılında cadılık suç olmaktan çıkarıldı.

Günümüzdeki Cadılar Bayramı (Halloween) etkinliklerinin de cadılık geleneğiyle bir ilgisi olduğu muhakkaktır. Pagan kültüründe bu tarih aslında yılbaşıdır. Ve iki dünya arasındaki perdenin en ince olduğu gün olduğuna inanılır. Hayaletlerin dünyada dolaştıklarına inanıldığı için bu gece dışarı çıkarken kıyafet değiştirilirdi ki tanınmasınlar. Bu da bugünkü cadılar bayramındaki kostüm anlayışıyla ilgilidir. Aslında bu Pagan Bayramı'nın Hıristiyan toplumunda yerini almasıdır. Tek ortak nokta, ikisinin de karanlığı ve korkuyu temsil etmesidir. Korkuyu temsil eden Halloween, aslında pagan bayramının Hristiyan toplumunda yerini almasıdır.

Günümüzde eskinin korkulan gücü olan büyüye karşı oluşan sempati, film dünyasında bu tarzda filmlerin yapımını çoğaltıyor. Hollywood yapımı Harry Potter filmi cadılığı yeniden popülerleştirdiği görülmektedir.

Bununla beraber, büyü ve sihir olgusu insanlık tarihi boyunca merak edilmiş ve uygulama sahası olmuştur. Bugün de toplumumuzda, özellikle kadınlar, büyüyü kullanmaktadır. Büyü ile kızdıkları insanlara zarar vermeyi ve hatta onları öldürmeye çalışmaktadırlar. Ancak büyüyü yaratan Allah Teâlâ, büyüye karşı insanlara korunma yollarını da öğretmiştir. Bu nedenle gerçek Müslümanlar bu yollarla büyülerin etkisinden korunabilmektedir.

Toplu Danslar

Orta Çağ'da Avrupa'da görülen "dans salgını", insanların kontrolsüz bir şekilde dans etmeye başlamaları ve günlerce hatta haftalarca durmadan dans etmeleri sonucu ortaya çıkan bir olgudur. Dans salgını, tarihçiler arasında hala gizemini koruyan bir olaydır ve nedenleri tam olarak bilinmemektedir. Bazı teorilere göre, dans salgını, Orta Çağ toplumunda yaşanan stres, yoksulluk ve salgın hastalıkların neden olduğu psikolojik bir rahatsızlığın sonucu olarak ortaya çıkmıştır.

Ortaçağ Avrupası'nda veba, Tanrı'nın günahkârlar için gönderdiği bir azap olarak görülmekteydi. Daha sonra bu hastalıktan ve ölümden kaçış olmadığı anlaşılınca Ölüm Dansı ile halk teselli bulmaya çalıştı. Bu teselliler Kilisenin hakimiyetini sürdürebilmesi için bir bahane olarak ta kullanmış olabilir. Dolayısıyla kıtlık ve veba ile birlikte, siyasi karışıklıklar da ortaya çıkınca, Ortaçağ Avrupası'nda büyük

bir kaos ortamı oluştu. Bunun için Ortaçağ, işkencenin altın çağı idi. İtalyan bilim insanı, edebiyatçı ve düşünürü Umberto Eco (1932,2016)'nun dediği gibi insanların yakılmasıyla aydınlanan tek çağ, Ortaçağ idi…

Ahlaki Çöküş

Orta Çağda feodal beylerin, topraklarında evlenen köylü kadınlarla ilk geceyi geçirme hakkına sahip olduğu iddia edilen bir gelenek "Jus Primae Noctis" olarak bilinir. Bu uygulama, tarihçiler arasında tartışmalı olup, yaygın olarak uygulandığına dair kesin kanıtlar bulunmamaktadır. Ancak Orta Çağ edebiyatında ve sanatında bu uygulamaya sıkça rastlanır ve Orta Çağ toplumunda feodal beylerin gücünü ve köylülerin çaresizliğini vurgulayan bir sembol olarak kabul edilir.

Fransız ilahiyatçısı ve tarihçisi olan James of Vitry (1180,1240), Paris hayatını tasvir ederken şunları yazar: "Fuhuş günah sayılmamaktadır. Orta malı olan fahişeler sokak ve geçit başlarında bekleyerek gelip geçen rahipleri çekip evlerine alırlardı. Ayak direyecek olanların arkasından küfrederlerdi. Bu iğrenç illet, şifasız cüzzam veya öldürücü bir başka hastalık gibi şehri öylesine istila etmişti ki, erkekler homoseksüel olmadıklarını göstermek maksadıyla bir veya birçok metres tutmayı akıl kârı sayarlardı. Dahası var. Bazen aynı evin üst katında okul, alt katında umumhane bulunur, yukarıda ders okunurken aşağıda fahişeler icra-ı sanat ederlerdi."

Umumhanelerin prensler, piskoposlar, hatta devlet tarafından bazı kimselere tımar olarak bağışlandığı da olurdu. Orta Çağ'ın sonlarında Würzburg piskoposu şehirdeki umumhanenin iradını Hanneberg kontlarına temlik etmişti. 1577'de Michael Kuhle, imparator tarafından genelev hasılatıyla taltif edildi.

Orta Çağ papazlarının ahlaksızlıkları yazılmakla bitmez. Bir misal: Nördingen şehrinde 1472 yılında belediye meclisi, papazların umumhanelere gitmelerini yasak etmeye cesaret edemeyerek sadece bütün gece orada kalmalarını men etmekle yetindi.

Chronik isimli eserinde Baron von Zimmern (1519, 1566); Rahibe manastırlarının çok zaman bir genelevden farksız olduklarını yazar. 16. yüzyılda da vaziyet bu merkezdeydi. Bu gizli fuhuş zaman zaman açıkça da görülüyordu. Nitekim Strazburg'da bir gece bir kadın manastırına bir yıldırım düşüp de yangın çıkınca, halk kapıları kırıp zorla içeri girmişler, çeşitli rezaletlerle karşılaşmışlardı. Birçok rahibelerin genç erkeklerle koyun koyunu oldukları görülmüştü. O devirlerde manastırların hususi pencerelerine gayr-i meşru çocuklar bırakılır, bu çocuklar rahibeler tarafından büyütülürdü. Yangın hadisesinde rahibelerin azgınlıklarına alet edilen gençlerin bu büyütülmüş çocuklar oldukları anlaşıldı.

Haçlı Seferleri

Bu çağın Karanlık Çağ olarak nitelendirilmesindeki en büyük etkenlerden biri de Haçlı Seferleridir. Batı Roma İmparatorluğunun Anadolu'da kaybettiği toprakları geri almak ve bölgedeki Türk egemenliğini sona erdirmek için başlattığı Haçlı Seferleri başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Bu seferlerin sonunda, birçok Avrupa ülkesi ekonomik anlamda güç kaybetmiştir. Halktan alınan vergilerle düzenlenen Haçlı Seferlerinin başarısızlıkla sonuçlanmış olması, halkın kiliseye olan güvenini sarsmıştır. Bunun sonucunda birçok iç isyan çıkmış ve bu isyanlarda binlerce kişi ölmüştür.

Tıbbın Gerilemesi ve Sağlıksız Yaşam Koşulları

Orta Çağda tıp, modern anlamda bilimsel bir temele dayanmıyordu. Hastalıkların tedavisi genellikle dua, büyü ve bitkisel ilaçlarla yapılıyordu. Cerrahi müdahaleler ise son derece ilkeldi. Bu müdahalelerde enfeksiyon riski çok yüksekti. Orta Çağda anatomi bilgisi de sınırlıydı ve kadavraların incelenmesi yasaktı. Bu nedenle, Orta Çağ tıbbı, hastalıkların tedavisinde genellikle etkisiz ve hatta zararlı yöntemlere başvurmak zorunda kalmıştır.

Orta Çağda insanların yaşam koşulları, günümüz standartlarına göre oldukça zorluydu. Çoğu insan yoksulluk içinde yaşıyordu ve salgın hastalıklar, kıtlık ve savaşlar nedeniyle yaşam süresi kısaydı. Orta Çağ toplumunda, insanlar genellikle kırsal kesimlerde yaşıyor ve tarımla uğraşıyordu.

Orta Çağda insanlar, haftalarca hatta aylarca yıkanmazlardı. Bu durum, salgın hastalıkların yayılmasında önemli bir rol oynamıştır. Orta Çağda diş fırçası yerine, dallar ve bez parçaları kullanılırdı. Orta Çağda insanlar, genellikle elleriyle yemek yerlerdi. Çatal ve bıçak kullanımı, ancak Orta Çağın sonlarına doğru yaygınlaşmıştır.

Orta Çağda hekimlik ve sağlık durumu da hiç iç açıcı değildi. Yeni çağlara kadar tıp ilminin ne kadar hor görüldüğü mesela Moliere'nin komedilerinden de anlaşılır. Gil Blas ağır hastalanarak bir yerde yatıp kalınca civarında doktor olmadığı için nasıl olsa ölmeyeceğine inanmıştır.

Hotel Dieu adlı çok mükemmel bir hastanenin Saint Jerome koğuşunda, 1788'de Avrupa'nın en büyük ameliyathanesi olan bu koğuşta hava, bitişik kadavra salonu dolayısıyla leş gibi kokar, içeriye güneş girmezdi. Aletler, ameliyat edilecek hastaların yanında hazırlanır, hasta başka hastaların huzurunda ameliyat edilirdi. Bu hastanede ölenler enfeksiyon yüzünden ölüyorlardı. Hasta olanlar, hasta olmayanlarla birlikte üçü dördü bir yatakta yatarlar, içlerinde uyuz olanları da bulunurdu.

O zamanın sağlık durumu hakkında Voltaire, Doktor Paulet'e yazdığı bir mektupta şu açıklamada bulunur: "Sizin Paris'teki o Hotel Dieu Hastanesi sirayet yatağıdır. Üst üste yatırılan hastalar birbirine ölüm saçarlar. Daracık sokaklarınızda mezbahalarınız var. Yaz oldu mu yayılan leş koku, bütün bir mahalleyi zehirlemeye kafirdir. Kiliselerinize gömülen ölülerin pis kokuları sağları bile öldürür. Innocent mezarlığı ise bizi Hotantolardan, zencilerden daha aşağı düşüren bir vahşet delilidir." (Max Kemmerich (1876,1932), Tarihte Garip Vakalar, Tercüme Behçet Necatigil)

İslam Güneşinin Avrupa'nın Karanlık Çağı Üzerine Doğması

Avrupa'nın Karanlık Çağ yaşadığı bu dönemde İslam Dünyası "Altın Çağ" olarak isimlendirilen çağı yaşmaktaydı. Bu dönemde İslam bilginleri bilim, teknik, tıp gibi önemli konularda büyük gelişmeler kat etmişlerdir. Bu durum İslam dininin bilime verdiği büyük önem nedeniyle ortaya çıkmıştır.

Avrupa'nın Orta Çağın karanlığından çıkması, doğuda ortaya çıkan İslam Güneşinin eseri olan bilimsel verilerin batıya intikali ile mümkün olmuştur. Antik

Çağ'da Yunan ve Roma'daki üstünlük, Orta Çağ'da Araplara geçmişti. Bu sebeple Müslümanlar, Orta Çağı, karanlık değil, apaydınlık bir çağ olarak görürler. Yepyeni bir din şemsiyesi altında birleşen Müslümanlar, kurdukları imparatorluklar vasıtasıyla bu kültürün yayılmasını temin ettiler. Afrika'nın kuzeyinden dolaşıp İspanya ve Sicilya'ya çıkarak, İslam medeniyetini Avrupa'ya sokmaya muvaffak oldular.

Müslüman âlimler sayesinde Endülüs ve Sicilya'daki İslâm üniversiteleri vasıtasıyla bu çağda Avrupa uyandırılıp aydınlatıldı. Bu üniversitelerde okuyanlar kendi ülkelerine dönünce öğrendiklerini uygulamaya başladılar. Böylece Avrupa karanlığının aydınlanmasına ilk adımlar atılmış oldu. Örneğin Papa II. Silvester (999,1003) Avrupa'nın ilk üniversitesi olan Kurtuba Üniversitesi'nde okumuştu.

Dünyaca tanınmış bilim tarihçisi Fuat Sezgin uzun yıllar boyunca sürdürdüğü araştırmalar nedeniyle hem İslam bilim tarihini hem de Avrupa bilim tarihini bilmekte ve bu ikisini kıyaslamaktadır. Sezgin, bu araştırmalar sonucunda ulaştığı tespitleri "İslam Kültür Dünyasının İlimler Tarihindeki Yeri" (İslamiyet Dergisi,7(2) adlı makalesinde şu şekilde anlatmaktadır:

"Bir de şunu izah edemediğime üzülüyorum. Avrupa'da 13. asırdan itibaren bütün ilimleri İslam dünyasında alma cereyanı hızlandı, hem de müthiş bir şekilde alıyorlardı, bazı bilimleri kademe kademe alıp uygulamaya koyuyorlar, bazısını kör dövüşü şeklinde alıyorlardı. Doğuya giden herkese ilim adına başta kitap olmak üzere, bir şeyler sipariş ediliyordu. Bu hızlı alma dönemleri 16. yy.'a kadar devam etti. Fakat teessüfle belirteyim ki, Batı dünyası bütün aldıklarını bir düşmanlık hissi içerisinde alıyordu. Şu çok mühim noktaya işaret etmek isterim ki, Müslümanlar ilimleri başka kültür merkezlerinden aldıkları zaman onları hiçbir aşağılık duygusu olmadan aldılar, onları düşmanlarından değil, kendilerine bağlı, kendi memleketleri içerisinde olan, kendi tebaalarından alıyorlardı. Onun için hiçbir düşmanlıkları veya eksiklik duyguları yoktu. Fakat 10. yüzyıldan itibaren Batılılarda, İslam dünyasının ilimlerini alma hareketleri başladığında Avrupa'da anlaşılmaz bir 'düşmanlarından alma' şuuraltı hali vardı. Batının zihni altyapısının gerisinde hep 'İspanyaya kadar girmiş, Hıristiyanlığı dünyadan kaldırma gayesiyle gelen bir dinin mensuplarından alma' şuuraltı hali vardı. Alıyorlardı ve kızarak alıyorlardı. Mesela; Müslüman âlimlerin eserlerinde Aristo'nun ismini görürsünüz; 'muallimi evvel' , 'birinci öğretmen', 'büyük üstat' derler, hiç kompleksiz bir şekilde, ondan iktibaslar yaparlar, tenkit ederler, ama Aristo'ya hiç

hakaret etmezler. Aynı şekilde Galenius veya Galen'den bahsedince 'Calinos u Fazıl' derken hiç çekinmezler, varsa birisinin fazileti bahsederler. Hâlbuki Batılılar hem Müslümanlardan alırlar hem de mütemadiyen, düşmanlıklarını izhar ederler; mesela İbni Sina'dan Avicenna olarak bahsederken bile yanına bir 'gâvur' sıfatını takıverirler. Maalesef bu daima böyle oldu. Hem alırlar, hem tahkir ederler. En insaflısı tahkir etmese bile kimden aldığını söylemez, kaynağını gizler. Avrupalılar böyle geldiler 17. yüzyıla kadar. Bu yüzyılda kendilerini üstün görmeye başlayınca da İslam dünyasını kötü şekilde tanıtmaya ve aleyhinde çalışmaya başladılar."

Fuat Sezgin, bu iddiasını biraz daha ileriye taşıyarak Avrupa'nın hem Müslümanları, hem de dünyayı aldatarak yanlış Rönesans tarifi yaptığını "İslam Bilim Tarihi Üzerine Konferanslar" (Timaş Yayınları) adlı kitabında şöyle ifade etmektedir:

"Mesele anlamak değil yalnızca. Bilmiyorlar. Hayır! Bilmiyorlar. Çünkü ilimler tarihinde yanlış Rönesans tarifi var. Herkesin kafasında bu tarif mevcut: Yunanlılar ilimleri kurmuş, aradan asırlar geçmiş, XVI. yüzyıl sonlarında Avrupalılar yavaş yavaş bu ilimleri elde etmiş ve geliştirmeye başlamış. Peki! Bu ilimler Avrupalıların eline nasıl geçmiş, hangi coğrafyadan geçmiş, hangi muhteva ile geçmiş. Bunları uzun zaman Avrupalılara unutturdular. İlimler tarihi kitaplarında da bu hakikati görmezden geldiler. Biraz önce zikrettiğim isimler büyük bir insafla bu tarife karşı çıkmış. Ancak yanlış malumatlar, düşünceler o kadar derine inmiş ki bunları kolay kolay tashih etmek mümkün değil. Bir neslin değil, birkaç neslin işi bu. Bu işin de çok şuurlu bir şekilde yürütülmesi lazım. Her şeyden önce İslam dünyasının bu çalışmalara yoğun olarak katılması gerek. Açıkça söyleyeyim: İslam dünyası bile bu yanlış düşüncelerin o kadar içinde ki birçok kişiye yaptıklarımızı anlatınca şaşırıp kalıyorlar. Yani işin ilginç tarafı Müslümanların tarihte ne kadar büyük yerleri olduğuna önce Müslümanları inandıracaksınız. Bu da işimizin ne kadar zor olduğunu gösteriyor."

İlhan Yıldız, "Fuat Sezgin'e göre İslam Düşüncesi ve Batı Medeniyeti Üzerine Etkileri" adlı makalesinde bu konuda şunları yazmaktadır:

"Fuat Sezgin'e göre, Batı medeniyeti, İslam düşüncesinin farklı bir kültür havzasında neşvü nema bulmuş halidir. Sezgin, bu konuyu araştırmak için altmış yıl gibi uzun bir süre harcadığını, İslam uygarlığını daha iyi tanıdıkça, Batı dünyasının gerçek yüzünü de gördüğünü söylemektedir. Bu konuyla ilgili bilgi ve

araştırmalarının henüz başlarında olduğunu söyleyen Sezgin, buna rağmen Batı uygarlığının, İslam medeniyetinin değişik, coğrafi ve iktisadi şartlar altında gerçekleşen devamı olduğundan kuşku duymamaktadır. Yine Sezgin'e göre, İslam bilimleri, Yunan bilimlerinin bir devamı olarak gelişmiştir. Diğer taraftan bilimler tarihi Yunan bilimlerinin temellerinin eski Mısır ve Babulonya bilimlerine dayandığını ortaya koymaktadır. Bilimler tarihi bir bütün olup bilim tarihçisinin ödevi, bu bütünü meydana getiren parçaları gerçeğe uygun bir şekilde önyargısız ve objektif olarak değerlendirmektir."

Sezgin, bu iddiasını biraz daha ileri taşıyarak, Avrupa medeniyetinin İslam uygarlığının bir ürünü olduğunu söylemektedir. Hatta Avrupa medeniyetinin İslam medeniyetinin çocuğu olduğunu iddia etmektedir. Bu konuları araştırmak için 60 yıl harcadığını söyleyen Sezgin'e göre, bugünkü Avrupa medeniyeti, belli bir dönem ve şartlar sonunda farklı ekonomik ve kültürel konjonktürdeki İslam medeniyetinin bir devamıdır. Yine Sezgin'e göre, milletler için zaman, bir insanın ömründen fazla bir şeyi ifade etmektedir. Bu yüzden Avrupa Medeniyetinin düşman olarak görülmemesi, Avrupa'nın geliştirdiği bir takım teknolojik gelişmeleri takip etmek, müspetse almak ve onlara dayanarak yeni hamleler yapmak gerekmektedir. (Korkmaz T., 20.yy İslam Bilim Tarihi Çalışmaları Georg Sarton ve Fuat Sezgin Örneği (2009); Balta İ., Batı Uygarlığı, İslam Medeniyetinin Çocuğudur (2004))

Yukarıda da belirtildiği gibi hicri 2. yüzyıldan itibaren İslam dünyasında felsefe ve bilim alanında önemli gelişmeler olmuştur. Başka bir ifade ile söylemek gerekirse Hicri 1. yüzyıl itibariyle bilim ve felsefe alanında özgün çalışmalar başlamıştır. Bu tarihten itibaren İslam medeniyeti on yüzyıl gibi uzun bir süre kesintisiz devam etmiştir. İslam medeniyeti 200 yıl içinde ortaya çıkmışken Avrupa medeniyetinin ortaya çıkması için 500 yıl geçmesi gerekmiştir. İslam medeniyeti ortaya çıkarken yararlandığı kaynakları açıklamaktan çekinmezken Avrupa uygarlığı varlığının sebebi olan İslam bilginlerine karşı önyargı ve düşmanlık hisleri ile yaklaşmıştır. Fuat Sezgin'e göre, İslam dünyasından temin edilen bilim ve felsefe kitaplarının çevirilerinin yapılması için İspanya, İtalya ve Bizans olmak üzere 3 ayrı devlet öncülük yapmıştır. Bu ülkelerde kurulan tercüme ofisleri sayesinde İslam ülkelerinden getirilen binlerce kitabın çevirisi yapılmıştır. Batı felsefesi ve bilimi İslam dünyasından getirilen ve tercüme edilen bu kitaplar sayesinde ortaya çıkmıştır. Ancak Avrupalı mütercimler bu tercümelerin büyük bir kısmına

Müslüman müelliflerinin yerine ya kendi adlarını ya da başka gayri Müslimlerin adlarını yazmışlardır. Başka bir ifadeyle, Müslüman bilginlere ait kitaplar Avrupalılarca adeta yağmalanmıştır.

Fuat Sezgin'e göre, Avrupa'da tıp, coğrafya, fizik, matematik, astronomi vb. gibi bilim dallarındaki kitaplarla başlayan bu çeviri hareketi zamanla neredeyse bütün alanları kapsamıştır. Burada Müslüman bilginlerin birçok modern disiplinin kurucusu olduğunu rahatlıkla söyleyebiliriz. Avrupalılar tarafından birçok keşif ve icatlar bilinçli olarak Avrupalı bilim adamlarına atfedilirken bunların asıl sahipleri Müslüman âlimlerdir. Yapılan bu çevirilerden sonra Batı diliyle yayınlanan kitapların hangi İslam düşünürüne ait olduğu bilinmediği için ciddi bir bilgi kirliliği ortaya çıkmıştır. Bu yüzden İslam düşüncesi Batıyı şu alanlarda etkiledi deyip somut deliller ortaya koymak bugün için oldukça zor ve zahmetli bir iş olarak önümüzde durmaktadır. Bu konularda daha somut şeyler söyleyebilmemiz için daha çok araştırmaya ihtiyaç duyulmaktadır. Özellikle Batı'da araştırmacıların ilgisini bekleyen İslam dünyasına ait kitapların bulunup çıkarılmasından sonra bu konuda daha sağlıklı şeyler söylenebilir. Burada Fuat Sezgin'in yaptığı çalışmalarla İslam dünyasını "Batı hayranlığı" olarak tanımlayabileceğimiz dogmatik uykusundan uyandırmaya çalıştığını söyleyebiliriz. (İ. Yıldız, Fuat Sezgin'e göre İslam Düşüncesi ve Batı Medeniyeti Üzerine Etkileri)

Avrupa bilimi kilisenin dolayısıyla papazların eseridir. Başka bir ifadeyle, ilk birkaç yüz yıl boyunca İslam ülkelerinden getirilen Arapça kitapların Latinceye tercüme işini kilise teşkilatı organize etmekteydi. İspanya'da başlayan Arapça kitapların Latinceye tercüme işi ilk zamanlar ruhban sınıfının elindeydi. Zira Avrupa'da kilise mensuplarının dışında eğitim öğretim ile meşgul olan kimse yoktu. Mesela bir papaz olan Lupitus 10. yüzyılda ilk usturlap kitapçığını yazmıştır. Öyle ki bu kitapçıkta kullanılan terim ve rakamların hemen tamamı Arapçaydı. Yine 945-1003 yılları arasında yaşamış başka bir papaz olan Gerbert Arapça rakamları Latinceye çevirmiştir. Papazlar veyahut ta kilise durduk yerde İslam dünyasından gelen kitaplara sarılmamıştır. Aristo felsefesine dayanarak oluşturulan skolastik felsefe Avrupa'ya hitap edememeye başlamıştır. Din, bilim ve felsefeyi tekelinde tutmaya çalışan kilise toplumun ihtiyaçlarına cevap verememektedir. Dolayısıyla kilise, Batı dünyası üzerindeki hâkimiyetini büyük oranda yitirmiştir. Bilindiği gibi, Hristiyan teolojisinin 14. yüzyıldan sonra toplum üzerindeki etkisinin kaybolması sonucu Hristiyanlığın dogmaları halk tarafından sorgulanmaya başlamıştır.

Dolayısıyla kiliseden bağımsız çalışan bilginler İslam dünyasından getirilen ve çevirisi yapılan eserlere daha toleranslı bir şekilde yaklaşmışlardır. Her ne kadar Avrupa aydınları, İslam düşünürlerinden ve onların eserlerinden haz etmeseler de toplum üzerindeki kilise baskısını kırmak için İslam felsefe ve bilimine sarılmışlardır. (İ. Yıldız, Fuat Sezgin'e göre İslam Düşüncesi ve Batı Medeniyeti Üzerine Etkileri)

İslam Kültürünün Batıya Geçiş Yolları

İslam kültürünün batıya giriş yollarını 3 kategoride ele alabiliriz:

<u>İspanya</u>

Bu geçiş yollarından İspanya, Avrupa'nın en çok istifade ettiği bir bölge olmuştur. İspanya'daki Hristiyanlar Müslümanlığın üstünlüğünü kabul etmişlerdir. İspanyol tarihçilerinin yazdıklarına göre Avusturya krallarından büyük Alphonse veliahtı olan oğlunu yetiştirmek için Kurtuba'dan iki Müslüman âlimini sarayına getirmiştir.

Fransız Papa II. Silvester, 10. Asrın en parlak şahsiyetlerinden biridir. Tahsilini Toledo'da tamamlamıştır. Orada bulunduğu üç senede, Müslüman âlimlerden matematik, astronomi, coğrafya ve sair ilimleri tahsil etmiştir. Aldığı bu eğitimle çarklı bir saat, bir sulu org icad etmiştir. Kimyada derin bir bilgiye sahip olarak zamanının insanlarına derin bir tesir yapmıştır. Bunun sonucunda insanlar onun insan üstü bir varlık olduğuna inanmışlardır.

Diğer bir çok Fransız, İngiliz, Alman ve İtalyan din adamlarıyla alimler İspanyadaki Müslüman üniversitelerinde uzun veya kısa tahsil dönemleri geçirmişlerdir.

<u>Sicilya</u>

Müslümanlar Sicilya'yı 9. asırdan 11. asrın sonlarına kadar idare etmişlerdir. Bu idare esnasında Hristiyan ahaliye geniş bir muhtariyet hakkı tanımıştı. Vergiler adanın Yunan idaresinde kaldığı devirlerinkinden çok hafifti. Papazlar, kadınlar, çocuklar vergiden muaf tutulmuştu. Yeni zirai usuller, mükemmel sulama kanalları, zeytin, pamuk, şeker kamışı gibi o zamana kadar bilinmeyen bitkilerin

getirilerek adada yetiştirilmesi kısa zamanda Sicilya'yı refah bir memleket haline getirdi. Gümüş, bakır, kükürt madenleriyle mermer ve granit ocaklarının işletilmesi sistemli bir nizama bağlanmıştı. İpek Sanayi başarı kazanmıştı.

Sicilya'da Müslümanların yerini alan Norman hanedanı 13. asra kadar tamamı ile İslamlaşmış bir memleket üzerinde hüküm sürdü. Norman hanedanının en parlak devrini teşkil eden Roger II. nin (1101-1154) saltanat senelerinde Müslümanlar ve Hristiyanlarla çevrili bulunuyordu. Çok kere iki din arasında tefrik yapabilmek de müşkülat çekiliyordu. Saray adamlarının bildikleri dilleri arasında Arap ve Yunan dilleri de vardı.

Müslümanların vaaz ettikleri medeni hukuk, memleketin ihtiyaçlarını o derece karşılamıştı ki Normanlar onları hiç değiştirmeden aynen tatbik etmekte devam ettiler.

Haçlı Seferleri

Haçlı Seferleri 1096'dan 1270'e kadar süren bir boğuşma olmuştu. Eğer Türkler olmasaydı Haçlılar çoktan her şeyi ve İslam dinini silip süpüreceklerdi. Ama karşılarına Türk çıkınca kendileri silinip süpürüldü ve İslam alemi böylece kurtarılmış oldu. Bu Haçlı seferlerinden batının istifadesi 50 seneye yakın kaldıkları Kudüs'te olmuştur. Kudüs'ü alan Haçlılar sayısız Müslüman katletmişler ve adedi belli olmayan birçok İslami eserleri imha etmişlerse de, işgalin verdiği sarhoşluk geçince kıyıda köşede buldukları Arapça yazmaları tercümeye koyulmuşlardır. Bundan başka yıkanmayı, gömlek giymeyi ve daha birçok medeni İslam adetlerini burada görmüşlerdir. Bu görenek ve tercüme hareketleri az olmakla beraber batılıların istifade etmesine yardımcı olmuştur. (Ahmet Gürkan, İslam Kültürünün Garbı Medenileştirmesi)

8 asırdan 14. asra kadar devam eden 6 asırlık dünya medeniyeti tarihi İslam medeniyetinden ibarettir. Müslüman alimlerinin çeşitli ırk ve milletlere mensup olmalarına mukabil istisnasız bütün eserleri Arapça yazıldığından Arap unsuru bu medeniyetin hakim unsuru olduğundan umumiyetle İslam medeniyeti yerine ona Arap medeniyeti de denmiştir.

10. asırda İslam medeniyeti Himalayalardan Pirenelere, Karadeniz'den Aden körfezine kadar uzanan bütün İslam dünyasına nüfuz etmişlerdi. Suriye ve Irak toprakları üzerinde kurulmuş olan devletlerinin analizini Bağdat şehri ile cisimleştiriyorlardı. Ön Asya'nın bütün ticaret yollarının düğüm noktası olan bu şehir. milletler arasındaki hareketlerin bir toplanma merkezi haline gelmişti.

Arap tababeti batıda büyük bir itibara mazhar olmuş, büyük İslam doktorları ile âlimlerinin tıbbi eserleri Avrupa'nın birçok üniversitelerinde Tıp tedrisatın temelini teşkil etmiştir. 11. asra kadar Batı tababetinde boş yere herhangi bir başarı aranır. İlk tıp bilgisi İspanya Araplarından öğrenildikten sonra, 12. asırda ancak bir ilim olabilmiştir. Orta Çağ'ın en meşhur doktoru Avicenna'nın Arapça ismi İbni Sina idi. Kendisine doktorların Şahı ismi verilmişti. O harikulade ansiklopedik bilgisi ile tıbbın kanunlarını anlatan kitapları altı asır boyunca Avrupa'nın bütün tıp fakültelerinde okutuldu.

İslamiyet'in Avrupa'ya kazandırdıkları hakkında Fransız tarihçi Charles Fauriel (1772,1844), "Histoire de la Poesie Provençale" (Paris, 1846) adlı kitabında şunları yazmaktadır:
"Arapların bu mıntıkaları hakim bulundukları sıralarda birçok sanayi kolları, ziraat usulleri, herkesin kullandığı ve hepsi Arapların icadı olan birçok makineler, bostan kuyularında kullanılan su dolapları Güney Fransa'ya girmiştir. Aynı tarihlerde ve aynı sebeple, dolayısıyla güneyde fevkaladelikler gösteren memlekette mevcut olan sanayiden üstün bir sanayinin mahsulü olan eserler, tahkim edilmiş şatolar, kale duvar ve kulelerine, diğer bütün mimari eserlere hatta üzerinde büyük ve kıymetli emeklerin kendisini gösterdiği silahlarla, yontmalara, mücevherlere Müslüman eserleri denmek adet olmuştur Bu adet hala da devam eder."

Bütün bu gerçeklere rağmen, Müslümanlar hakkında insaf ve hakkaniyet dairesinde hareket etmek ve faaliyetini takdir etmek için bu kadar uzun bir zaman geçmesinin sebebi ne olabilir. Bu sualin cevabını Hristiyanların daha eskiden başlayarak hasımlarına karşı besledikleri sönmek bilmez düşmanlıkta aramak icap eder. Bundan başka Endülüs Müslümanlarının medeni tesirini mümkün mertebe unutturmak ve insanlığa karşı başardıkları büyük hizmetleri inkar etmek için sarf olunan gayretleri de hesaba katmak icap eder. Hristiyanlık kilisesinin ilk

kuruluşundan başlayarak Yunan, Roma putperestliğine karşı ne kadar vahşiyani davranmış olduğunu biliyoruz. Fakat onun üstün gelmesi üzerine İslam sanat ve edebiyat hazinelerine karşı saldırı daha korkunçtu. Bunlar yani bizzat Hristiyanlar nefret edecekleri hasımlarına karşı itikaf ettikleri cinayetleri onlara yüklemekte tereddüt etmiyorlardı. Müslümanlar tarafından asırlarca önce keşf olunan veya icat edilen şeyler Hristiyanlığa mal ediliyordu. Şayet buna imkan bulunmazsa bu keşif ve icatların değeri küçültülüyor, tesiri inkar olunuyordu. Fakat bu Karanlık ve Orta Çağa mahsus değildi. İslamiyet'e ve ona bağlı her şeye karşı duyulan aşırı düşmanlık yakın zamanlara kadar devam etmiştir. O kadar ki bu düşmanlığın izlerini bugün dahi bulmak mümkündür. Din düşmanlığını ortadan kaldıran araştırma sürecinin doğması ve İslam kültürünün değerinin bilinmesi için asırlar geçmiş ve ancak bu asırlar geçtikten sonra İslamiyet'i tetkik etmeye mani olan sayısız engeller ortadan kalkmıştır.

Ancak, maalesef İslam medeniyeti bugün kendi karanlık çağında bulunmaktadır. Bu nedenle, İslam'ın kendi aydınlanma çağına geri dönmesine şiddetli bir ihtiyaç vardır. İslam, Orta Çağın karanlık dönemindeki aydınlığına geri dönmelidir. O zamanlar, yeniliğe, aklın faziletine değer veriliyordu. Oysa son zamanlarda İslam'a karşı katı ve sistematik bir yaklaşımla onun mükemmel özellikleri yıpratılmıştır. İslam'ı ortadan kaldırmak isteyen güçlerin bir oyunudur bu. İslami aydınlanma ve onun dünyaya yaptığı katkılar, siyah bir plakayla üstü örtülerek yok edilmeye çalışılmaktadır.

İslami aydınlanmanın ve onun dünyaya yaptığı katkıların siyah bir plakayla örterek yok etmeye çalışanların devrinin son bulacağına inanıyoruz. İslam tekrar şahlanacak ve İslam'ın rönesansı geldiğinde bütün Müslümanları ayağa kaldıracaktır. Böylece bütün dünya tekrar refah ve huzur ortamına kavuşacaktır. Günümüz olaylarına bakarsak bunun kolay bir şey olmadığı zannedilebilir. Ancak hiçbir şey imkânsız değildir. Bunu başarmak için gereken tek şey, İslam dünyasının birliği ve İslam'ın seçkin ilim anlayışına geri dönmektir. Böylece gelecek kuşaklarımız, bugünün karanlık durumunu tekrar aydınlatmayı başaracaktır. Buna inancımız tamdır.

Allah Teâlâ bu hususu aşağıdaki ayette açık olarak duyurmaktadır:

"Gevşemeyin, üzülmeyin, eğer hakikaten inanıyorsanız, muhakkak üstün olan sizsinizdir." (Ali İmran, 3/139)

Mehmet Halil Oryan

Yorum ve Eleştirileriniz için: oryanmh@gmail.com